

# BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen

verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Meerkerk; Ds. H.C. van der Ent, Dordrecht-Centrum; Ds. H. van Leeuwen, Driebergen; Ds. L.W. van der Meij, Alphen a.d. Rijn; Ds. D. Slagboom, Katwijk aan Zee; Ds. M.C. Tanis, Sliedrecht-Centrum; Ds. M. Vlietstra, Zeist; Ds. P. van Zonneveld, Driebergen; A. Beukers, Alphen a.d. Rijn en Joh. van der Lee, Alphen a.d. Rijn.

REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13, 4231 BP Meerkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720 - 74202, postrek. 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen a/d Rijn.  
Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

MEDITATIE

Het effect van Jezus' hemelvaart

”En hun plaats is niet meer gevonden in de hemel”.

Openbaring 12 : 8.

't Is een wonderlijke zaak. Laat die woorden eens tot u doordringen. Hun, dat zijn de draak en zijn engelen. Dus al de duivelen met hun hoofd de draak, satan, Gods grote wederpartijder. Hun plaats is niet meer gevonden in de hemel.

Nu komen de vragen: hoe kan dat? Hadden die dan een plaats in de hemel, in het oord der zaligheid, in de nabijheid van de heilige God?

We weten dat de zonde is begonnen in de hemel. Een deel van de engelen door God geschapen is voor de grondlegging der wereld gevallen. Revolutie, opstand was in de hemel uitgebroken, en toen zijn door de heilige God die opstandelingen uit de hemel geworpen. Hun plaats is geworden de hel.

We zijn geneigd om aan dit moment te denken. Toen, dus na hun opstand tegen God, werd hun plaats niet meer gevonden in de hemel. 't Zou inderdaad het gemakkelijkst zijn daaraan te denken. Evenwel dat klopt niet met het tekstverband. Dat spreekt duidelijk van een ander moment. Daar zijn allereerst die woorden: "En haar kind werd weggerukt tot God en Zijn troon"; en daarna deze die met een grote stem gezegd worden: "Nu is de zaligheid, en de kracht, en het koninkrijk geworden onzes Gods; en de macht van Zijn Christus". 't Gaat om het ogenblik dat de Heere Jezus ten hemel is gevaren, als Hij komt in de hemelse zalen na het volbrengen van Zijn werk op aarde, als Hij Zijn gestorte bloed aan het kruis op Golgotha indraagt in de hemel en brengt voor de troon van God. Vanaf dat ogenblik geldt het: hun plaats is niet meer gevonden in de hemel.

Wonderlijk is het toch dat onder heel het Oude Testament de plaats van de duivel in de hemel was. 't Lijkt zo ongeloofwaardig. We kunnen dat niet begrijpen. Hoe is dat nu toch mogelijk dat de plaats van de duivel in de hemel was?

Wel, het tekstverband geeft daar inzicht in. Er wordt gezegd dat satan verklager onzer broederen is die hen verklaagde voor onze God dag en nacht.

Satan klaagde de broeders aan. Zij zijn het volk van Gods eeuwig welbehagen. Het volk waarnaar Gods liefde reeds van eeuwigheid is uitgegaan. Doch hoewel verkoren om eeuwig zalig te worden, dat volk is niet anders dan de anderen. Zij zijn ook zondaren, onheiligen, wetsovertreders, schuldenaars. Niet één uitgezonderd.

Hoe kan de heilige en rechtvaardige God Zich nu inlaten met zulken? Hoe kan Hij nu zulken liefhebben; hoe kan Hij nu zulken zalig maken?

Satan wil God dwingen het volk van Zijn welbehagen los te laten. Dat moet, het kan toch niet anders. God is toch God. Daar zijn toch de deugden van God: Zijn waarachtigheid, Zijn heiligheid, Zijn rechtvaardigheid. God moet toch gruwen van het onheilige? God, de Rechtvaardige en de Waarach-

tige kan toch schuldenaars niet voor onschuldig houden?

Dag en nacht klaagde satan Gods kinderen bij God aan. Permanent dus. Op elk willekeurig moment kon hij naar de hemel gaan, voor Gods troon komen, voor Gods aangezicht verschijnen om het volk van God aan te klagen . . . en God kon die aanklachten niet loochenen. God kon die aanklachten niet wegslingeren als louter leugen. Satan had gelijk! Of niet soms?

Moet u eens denken aan Jakob, Jakob in de tent van vader Izaäk met dat verschrikkelijke bedrog. Moet u eens denken aan David, David die het moest belijden: onrechtvaardige dingen hebben de overhand op mij. Moet u eens denken aan Jozua de hogepriester, Jozua die bekleed was met vuile klederen. Zo kunt u heel het Oude Testament doorgaan. Al die kinderen Gods die wij dan de Bijbelheiligen noemen.

Satan in zijn aanklachten had het grootste gelijk. Hoe kon God zulken nu zalig maken, hoe was dat te rijmen met Gods deugden? Naar het recht van God, op grond van Zijn deugden moest God ze allemaal verdoemen, moesten ze allemaal prooi van satan zijn, voor eeuwig. Hoe kon God ze dan zalig maken, hoe kon God hen opnemen in de hemelse zaligheid?

Evenwel satans spel is uit. Het staat er zwart op wit. De aanklager is uit de hemel geworpen. Nooit kan hij er meer inkomen. Definitief is hij eruit geworpen. Hoe kan dat? Is God opgehouden God te zijn? Heeft Hij Zijn deugden terzijde gesteld? Is God veranderd? Hier is slechts één antwoord: hier is het effect van Jezus' ingang in de hemel. Hij heeft Zijn bloed het hemels heilgdom ingedragen. Jezus' ingang in de hemel op de hemelvaartsdag betekent satans uitgang voor goed. Wat op Golgotha geschied is, dat treedt in de hemel in volle klaarheid aan de dag. Neen, God heeft Zijn heiligheid, Zijn rechtvaardigheid en Zijn waarachtigheid niet te niet gedaan. Dat kon niet. God is God, de Onveranderlijke. Doch door dat gestorte bloed is de rechtsgrond gelegd. Er is geen enkele aanklacht meer tegenin te brengen. Zonder krenking van één van Gods deugden worden zondaren zalig!

O wat is Christus' kruisoverwinning groot! Hij heeft elk recht van aanklacht ontnomen. Hij heeft satan overwonnen. Hij is de grote Triomfator over heel de hel. Daarom wordt satan de hemel uitgeslingerd. Daarom wordt zijn plaats niet meer gevonden in de hemel. Nooit en te nimmer kan hij nog de broederen aanklagen voor God. Daarom dat lied in de hemel met grote stem nu is de zaligheid, en de kracht, en het koninkrijk geworden onzes Gods; en de macht van Zijn Christus!

Toch is satan nog de verklager der broederen. Neen, niet meer in de hemel, maar wel op de aarde. De draak is immers op de aarde geworpen. Daar zet hij nu z'n werk voort. Niet bij de kerkmens, ook niet bij de onbekeerde, ook niet bij de historisch-gelovige, ook niet bij de tijdgelovige. Zulken leren satan niet kennen als de verklager der broederen. Satan past wel op. Immers er zou heilige onrust kunnen ontstaan. Het volk van God leert hem kennen als de verklager der broederen. Daar komt satan om aan te klagen, om te wijzen op het vuile kleed, om te wijzen

op het bedreven kwaad, op de goddeloosheden en ongerechtigheden. Hij wijst u op uw diepe verdorvenheid, op uw vijandschap, op uw ongeloof en op uw onheiligheid, en dan zegt hij: dacht u nu ooit nog zalig te kunnen worden, zo'n mens als u bent, en dan naar de hemel, neen dat kan niet, dat kan nooit, daar is God te heilig, te rechtvaardig, te waarachtig voor. Er is maar een plek waar u thuis hoort, en dat is de hel.

Waarom de Heere satan toelaat om u aan te klagen? Wel, opdat u uit niets meer van uzelf zou kunnen leven, maar zo geheel en al geworpen zou worden op de enige rechtsgrond, op de Christus en op Zijn gestorte bloed, dat u leert te leven alleen uit Hem, Wiens werk volkomen is. Dat is Gods geheimenis waarom satan hier op aarde nog zijn aanklagend werk mag verrichten. Dus niet om u tot wanhoop te brengen, maar al meer tot hoop op de volkomen genade in Christus Jezus. In de weg van sterven aan u zelf, aan elke verwachting gericht op u wordt Hij het alleen, wordt Hij alles, ga ik het woordje genade spellen, leer ik te zingen van al Gods deugden en word ik alzo voorbereid voor de hemelzaal.

Wie, en nu zeg ik het met woorden uit de Hebreënbrief, de enige rechtsgrond verlaat, wie het bloed van het Nieuwe Testament waardoor hij geheiligd is door ongeloof onrein acht voor die blijft over een schrikkelijke verwachting. Dan zullen we het ervaren dat God God is gebleven, buiten het Bloed om een verterend 'vuur! Een onbekeerd mens heeft geen last van de aanklager der broederen. Echter satan zegt u: 't kan nog wel een poosje lijden, 't zal wel meevallen, en God is toch liefde, niet al te zondig leven, een beetje ernst, af en toe is naar de kerk, dan komt alles best in orde.

Maar zonder die rechtsgrond, zonder dat bloed van Christus is het straks eeuwig wee. Zoek dan toch de Heere, de Barmhartige, de God Die in Zijn onuitsprekelijke liefde Zijn Zoon heeft gegeven opdat elke aanklacht zou verstommen.

Hier nog de verklager der broederen. Zijn tijd is nog maar kort. Dan zal hij ook van de aarde worden weggevoerd, en geworpen worden in de poel van vuur en sulfer. Dan geen duizend zorgen en duizend doden meer. De mond van de verklager der broederen eeuwig dicht, en Gods volk eeuwig zingend van al Gods deugden.

Dat is het volle effect van Jezus' hemelvaart.  
Ds. Van Zonneveld.

Van de administratie

Deze keer werden we verblijd door de opgave van 9 nieuwe abonnees, waarvan enkele als geschenk abonnement. Als nagiften voor de ontmoetingsdag ontvingen we f 90.-, terwijl we aan giften en overbetalingen f 630.- mogen verantwoorden. Voor dit alles weer hartelijk dank.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

Van de Redactie

1. Nr. 22 van 1985. Verschillende abonnees hebben gereageerd op mijn verzoek door mij het nummer te zenden, dat ik miste en waarvan ik verschillende exemplaren nodig had. Ik wil hen vriendelijk dank zeggen. Ik

ben nu in staat om enkele verzamelingen van de laatste 5 jaargangen volledig te laten inbinden.

**2. Inbinden van jaargangen.** Verschillende abonnees zonden al oude jaargangen. Als er nummers mochten ontbreken zoek ik er die bij, voorzover dat mogelijk is. Mw. V. te S. kwam mij een verzameling brengen, maar trof me niet thuis. Ik hoop ook haar verzameling compleet te maken. Er is nog gelegenheid om mij verzamelingen te zenden. De binder is al begonnen met het inbinden van de verzamelingen die ik hem gaf.

**3. School voor Dundas en Hamilton.** Per giro ontvang ik een bedrag van f 400,- met vermelding: gift voor Dundas vanuit kollekte jaarverg. zangver. De Lofstem Barendrecht. We verantwoorden deze belangrijke gift met dankbaarheid.

B.

## Onze ontmoetingsdag op 5 april 1986 2.

Om 2 uur opende Ds. B. de Romph de mid-dagsamenkomst. Hij liet zingen Ps. 89 : 3 en 8, ging voor in gebed en las Johannes 15 : 1 tot 16. Daarna sprak hij over de verzen 14 en 15. We vatten het openingswoord als volgt samen:

Er is een zaak die ons verbindt en bezig houdt; de oude waarheid. Velen zijn er die deze grondslag liefhebben. We willen in het voetspoor der vaderen voortgaan als vrienden van de oude waarheid, als strijders voor de oude waarheid. Dat is niet genoeg. De waarheid moet worden toegepast in ons hart en leven. We moeten *vriend Gods* zijn.

De woorden van Christus zijn uit Zijn afscheidsredenen. Nog even en dan wordt Hij overgeleverd. Het was aan de Paasmaaltijd. Hij spreekt woorden van bemoediging. Hij is niet begaan met Zijn eigen lot, maar met dat van de Zijnen als schapen temidden van wolven.

Niet meer dienstknechten, slaven van Hem. Tevoren waren zij slaven van de zonde, kinderen des toorns, maar nu zijn ze bekeerd tot de Herder en Opziener der zielen. Door de Heilige Geest. Daardoor is er een vragen naar de Heere. Hun harten zijn opengegaan voor de woorden van het eeuwige leven.

In onze dwaasheid hebben we de leugen verkoren boven de waarheid, maar de discipelen zijn krachtdadig geroepen, losgemaakt uit hun oude bestaan, van een dienstknecht der zonde een dienstknecht der gerechtigheid geworden. Wat een voorrecht wanneer we van dood levend gemaakt zijn. Is dat met ons geschied?

De dienst des Heeren is geen harde dienst, maar een liefdedienst. Jezus noemt hen vrienden. De apostelen begeren niet anders dan dienstknecht te zijn. Jezus noemt hen vrienden, een tere naam. Er is voortgang van de heilsopenbaring. Nu Christus gekomen is mag het evangelie heerlijker stralen: geen dienstknechten maar vrienden. Dat is een gelijkschakeling. Later, op Paasmorgen: Mijn broeders. Er is een opklimming in de benaming.

Vriend wijst op een innige gemeenschap, in goede en kwade dagen. Een vriend des Heeren te zijn is een groot wonder. Dan is er een aanknopingspunt. Toen Jezus de Zijnen vond was er niets in hen. Welk behagen kan de Heere in mij hebben? Dat is het wonder. Hij ziet om naar het ellendige. Dat is onbaatzuchtige, eenzijdige liefde. We hebben U lief, omdat Gij ons eerst hebt liefgehad. Hij geeft Zich voor hen in de dood, opdat er een volkomen behoudenis zou zijn. Het is een wonder van genade om tot de beminden van Christus te behoren. Dan ga je anders met iemand om. Bij heer en knecht is er een zakelijke verhouding. Niet zo in het koninkrijk der hemelen. Een vriend is geen vreemde meer. Een vriend van Christus te mogen zijn gaat alles te boven. Als Christus hen zo noemt dan verklaart Hij de woorden des levens. Heilgeheimen gaat Hij openbaren. Hij gaat spreken van Zijn Vader, van Zijn gerechtigheid, van Zijn toorn, van Zijn heiligheid, Die bezoekt met straffen. Hij **gewaagt** ook van Zijn barmhartigheid en liefde en goedertierenheid. Dan worden heilgeheimen geopenbaard.

Als we dat onderwijs ontvangen worden we

ingeleid in de verborgenheden. Dan verklaart Hij, dat Hij Zijn Zoon gezonden heeft om Zijn volk zalig te maken.

Een vriend van Christus te mogen zijn, dan raakt men niet uitgeleerd, niet uitgedacht. Het is het grootste wonder.

De waarheid moet aan ons hart worden toegepast. De Heere doet nog het onderwijs uitgaan. Nog maakt Hij van dienstknechten vrienden. Die een vriend van de wereld is, is een vijand van God. Smee de Heere om Zijn genade, om te mogen worden een vriend en metgezel.

We zingen Ps. 119 : 32 en 83.

Ds. P. van Zonneveld spreekt over: *de lankmoedigheid van God*. Hij zorgde zelf voor een samenvatting van zijn toespraak. Deze staat voor een gedeelte of geheel, naar gelang er plaats voor is, in dit nummer.

Na de toespraak zingen we Ps. 103 : 4 en 11. Er wordt intussen gecollecteerd.

Ds. M.C. Tanis krijgt nu de gelegenheid om een slotwoord te spreken. We vatten dit woord als volgt samen:

We gaan weer op huis aan. Wat blijft er over van wat we gehoord hebben? Wat blijft er over van het lezen van het verslag in ons blad? Gaan we met vragen naar huis? Spreker dacht de afgelopen donderdag in zijn auto aan de Heidelbergse Catechismus. Daar staan vragen in. Deze vraag vooral: Is er enig middel om de welverdiende straf te ontgaan en weder tot genade te komen? Daar waren vroeger mannen van 26 en 28 jaar mee bezig. Is de vraag ons bekend? Want ondanks Gods lankmoedigheid is er Gods rechtvaardigheid.

Men zegt: de Heere Jezus is er toch! Zijn er nog zondaren?

Een zoon zegt tegen zijn vader: ik heb het niet gedaan. David zei tot Nathan: die man is een kind des doods. Petrus zou de Heere Jezus niet verloochenen, maar hij deed het. We zijn in 1986 anders. We willen aangesproken en gezien worden als broeders en zusters. Maar: God wil dat aan Zijn gerechtigheid voldaan wordt. Dat staat in het leerboek der kerk.

Er moet worden betaald. Er is een onbetaalde rekening. God eist betaling van ons. Wij maken de schuld dagelijks meerder. God houdt het bij wat Hij stelt in de Waarheid. Wat moeten we dan voor een Middelaar en Verlosser zoeken? God antwoordt een vrager. Betaling kan door mezelf of door een ander geschieden. Zijn we op zoek naar een Middelaar en Verlosser?

Door Gods lankmoedigheid is het dat we van de Heere Jezus Christus horen, maar we kennen Hem niet. Maar door het horen kunnen we Hem leren kennen.

Een jongen heeft wat in een meisje ontdekt. Hij rust niet voor het eerste contact is gelegd en als dat goed gaat is het doel om met dat meisje door het leven te gaan, in een rechte weg.

Wie moeten we dan zoeken? Een, Die waarachtig en rechtvaardig mens en waarachtig God is. We krijgen Hem nodig en het huwelijk met Hem trekt. Want Hij zegt: Ik zal u Mij ondertrouwen in gerechtigheid en in gericht en in goedertierenheid en in barmhartigheden.

Waar ligt de bewijsgrond dat men gehuwd is? In het huwelijksboekje. God gaat verzegelen wat vast ligt.

Als ik Jezus Christus mag zoeken dan laat Hij Zich niet onbetuigd aan mij. En Hij zegt: Ik heb u lief, ja de Vader heeft u lief.

Ga met de vraag mee naar huis. Ondanks de lankmoedigheid blijft de rechtvaardigheid Gods. Maar de straf is te ontgaan in de weg van het zoeken.

Ds. Tanis gaat voor in dankgebed, waarna we zingen Ps. 25 : 2 en 7.

Vervolgens sluit de spreker de ontmoetingsdag met een persoonlijk woord, waarin hij herinnert aan een ervaring met Ds. Laman 40 jaar geleden en een uitspraak van Prof. Van der Schuit.

We gaan allen terug naar huis. We hebben veel gehoord om over na te denken. En de Heere moge ook deze ontmoetingsdag gebruiken tot zegen voor de bezoekers, ook wat betreft de persoonlijke verhouding tot de Heere. Het deed goed op de ontmoetingsdag verschillende vrienden te ontmoeten, die voor een trip uit Canada in ons land waren. Toen

we later op Schiphol waren om kinderen en kleinkinderen uit Canada op te halen, troffen we in de aankomsthal al andere vrienden uit Canada aan, die graag de ontmoetingsdag zouden hebben bijgewoond, maar daarvoor niet tijdig genoeg in ons land waren.

B.

N.B. Het is de bedoeling dat we D.V. eind augustus weer een ontmoetingsdag te Kampen hebben. Datum en sprekers hopen we later te kunnen mededelen.

B.

## Ora et Labora 2.

Geliefden, zijn wij niet bezig, die wezenlijke dingen kwijt te raken?

De Heere ontferme Zich nog uit vrije, onverdiende, verzondigde goedheid over onze kerken. En Hij geve ons genade om getrouw te zijn, om te staan voor het Pand van Schrift en belijdenis op de plaats, waar God ons stelt. In onze plaatselijke kerken, in de kerkeraad en de bredere kerkelijke vergaderingen. Niet bang zijn onze stem te laten horen. Het gaat immers niet om ons, maar om Gods zaak. Eenvoudig, duidelijk en klaar zeggen, waar het naar onze **diepste overtuiging** om gaat, en waarvoor we willen staan. Maar dan wel op een geestelijke wijze. Dat houdt o.a. in: niet uit de hoogte, in de houding van: maar wij zijn toch maar de "oude waarheid" toegedaan. Maar in ootmoed! Met die pijn hier van binnen, waarover ik het zoëven had. Ik heb de liefde in het hart ontvangen, en daarom lijd ik!

Ik heb geloof in het hart ontvangen, en daarom spreek ik!

Ik heb leven aan mijn ziel ontvangen, en daarom bid ik!

Daarom bid ik! Beste vrienden. Als wij de strijd voor de Waarheid niet geestelijk en daarom biddend strijden, dan haalt het allemaal niets uit. Nee, de moderne theologie heeft ten diepste niet als inzet: de eer van God en Zijn Christus!

De mens is daarin zichzelf tot norm geworden. De autonome, de zelfstandige mens bepaalt wat waarheid is zonder eerbiedig, kinderlijk-gelovig te luisteren naar de eenvoud van Gods Woord.

Maar wij zijn er ook niet met een starre, dode rechtzinnigheid. Ook daarvan gaat geen kracht uit, geen lokkende en wervende kracht. Ook dan is bij de strijd om de waarheid de inzet ten diepste niet de eer van God, maar dan gaat het toch nog om mij en mijn standpunt. En ik kan nog maar al te goed rechttop blijven staan. Terwijl de rechte strijder, die aangegord is met de geestelijke wapenrusting, moet vallen, buigen, knielen, bidden!

Het werken in Gods Kerk en Koninkrijk dient gedragen te worden door het ootmoedig gebed. Laten we het niet vergeten, dat de duivel lang niet zo bang is voor stoere, harde strijders, maar die het gebed niet kennen, dan voor in zichzelf machteloze bidders!

Ora et Labora: Bidt en werkt! Werken: onderzoeken, studeren, toetsen, spreken, getuigen, strijden! En neemt de helm der zaligheid, en het zwaard des Geestes, hetwelk is Gods Woord! Met alle bidding en smeking, biddend te allen tijd in de Geest! En nu gaan wij toch nog even terug naar Nehemia!

Wij hoorden hem zeggen: "En het geschiedde, als ik deze woorden hoorde, zo zat ik neder, en weende, en bedreef rouw, enige dagen: en ik was vastende en biddende voor het aangezicht van de God des hemels. O, we merken het: Nehemia gaat maar niet een knikje geven aan God, om het dan verder zelf weer te doen. Nee, Nehemia gaat worstelen met God. Hij waagt een stormloop op de hemel. Hoort eens, hoe hij worstelt! En ik zeide: "Och Heere, God des hemels, Gij, grote en vreselijke God! Die het verbond en de goedertierenheid houdt dien, die Hem liefhebben, en Zijn geboden houden!" Wat een ootmoed! Nehemia gevoelt en erkent het: al is de toestand van Jeruzalem zo ellendig als het maar kan: dat ligt niet aan God! Hij heeft er geen schuld aan! Dat staat buiten alle kijf! God houdt wel Zijn verbond en Zijn goedertierenheid. Maar als dan toch de beloften Gods van volledig herstel van Jeruza-

lem nog maar steeds niet in vervulling gaan, nee, dan kan de oorzaak daarvan niet bij God liggen. Maar bij wie dan wel? O, luister dan verder naar de biddende Nehemia: "Laat toch Uw oor opmerkende, en Uw ogen open zijn, om te horen naar het gebed Uws knechts, dat ik heden voor Uw aangezicht bid, dag en nacht, voor de kinderen Israëls, Uw knechten; en ik doe belijdenis over de zonden der kinderen Israëls, die wij (niet zij, maar wij) tegen U gezondigd hebben; ook ik en mijns vaders huis, wij hebben gezondigd. Wij hebben het ganselijk tegen U verdorven; en wij hebben niet gehouden de geboden, noch de inzettingen, noch de rechten, die Gij Uw knecht Mozes geboden hebt!"

O, nog eens: welk één ootmoed! Nooit, merkt Calvijn op, nooit kunnen onze gebeden Gode behagen, tenzij wij als schuldigen voor Zijn aangezicht komen en onze gehele hoop stellen op Zijn barmhartigheid! Och, geliefden, de woorden van dit gebed moeten zichzelf verklaren in ons hart. Wat moeten wij hier verklaren?

Nehemia verdiept zich helemaal in de zonde en de schuld van zijn volk, waarvan hij deel uitmaakt, en dat hij liefheeft en draagt op zijn hart.

Hoe klaagt hij zichzelf bij de Heere aan, zijns vaders huis, het hele bondsvolk: "Wij hebben het ganselijk tegen U verdorven!"

Maar betekent dat nu, dat er geen enkele hoop meer in zijn hart is?

En betekent dat nu, dat hij in de toestand van Jeruzalem, zoals die is, berust? Men zou het bijna verwachten na dit donkere, al is het niet te donkere begin.

Maar neen! Het is waar: van eigen kant en van de zijde van het volk valt geen enkel heil te verwachten.

Maar van de God des eeds en des verbonds, Die trouwe houdt en eeuwig leeft, mag nog alles, alle heil veracht worden.

En vanuit zijn verslagenheid en zelfverloochening grijpt hij de Heere aan in Zijn eigen Woord: "Gedenk toch des Woords, dat Gij gesproken hebt" . . . "Zij zijn toch Uw knechten en Uw volk, dat Gij eens verlost hebt door Uw grote kracht en door Uw sterke hand."

Het is alsof hij zeggen wil: "Heere, Gij hebt Uw volk toch vroeger niet uitgered, om het nu toch nog los te laten en te laten vallen voor goed? Heere, dat kan toch niet? Zij zijn toch Uw knechten en Uw volk? O God, Uw eigen eer is er toch mee gemoeid?"

Zalig, om zo, zonder enige grond onder de voeten, de Heere te mogen aangrijpen in Zijn deugdenkleed, in Zijn verbondstrouw, die van geen wankelen weet.

Geliefden, als wij elkaar nu eens tot deze worsteling, tot deze gebedsworsteling konden aanzetten. Maar de Geest der genade en der gebeden, die als belofte des verbonds is toegezegd, zou het toch kunnen doen, en Hij mocht Zich van het Woord bedienen. Er zouden eeuwige meevallers worden geboekt. Komt, zouden we die plaats niet begeren te zoeken, die Nehemia hier mocht innemen?

Die allerlaagste, die meest ootmoedige plaats? Om zo met de nood van Gods kerk op aarde,

om zo ook met de nood van onze plaatselijke kerken en van heel ons kerkelijk leven onder God te komen en tot God te roepen: "Och, Heere, laat toch Uw oor opmerkende zijn op het gebed Uws knechts, en op het gebed

Uwer knechten, die lust hebben Uw Naam te vrezen!" Ik ga zo mijn, ik dacht korte, toespraak beëindigen. De zorgen in ons kerkelijk leven zijn groot en de spanningen vele.

De vergaderingen van de Particuliere Synodes staan voor de deur. De Generale Synode zal dit jaar in Den Haag worden gehouden.

Een stapel bezwaarschriften zal op de synodale tafels liggen. Moeilijke zaken vragen de aandacht en ingrijpende beslissingen zullen moeten worden genomen. O, dat de afgevaardigden zich gedragen mogen weten door het gebed van allen, die in het gebed leerden ademen, en dat ze zelf iets mogen kennen van het gebedsgeheim, dat Nehemia kende: "Och Heere, laat toch Uw oor opmerkende zijn op het gebed Uws knechts, en op het gebed Uwer knechten, die lust hebben Uw Naam te vrezen; en doe het toch Uw knecht heden wel gelukken!"

Dan gaan we ootmoedig voort! Opgestaan uit ons bidvertrek. Aan het werk. Met inzet van

ons hele persoon. In ijver en trouw. Ootmoedig! Maar dan ook *moedig*! Nu niet meer krampachtig, maar heilig ontspannen. Hoe het ook gaat, het gaat toch goed. Het gaat goed en het komt goed!

Want de slag is gewonnen. Het is Goede Vrijdag geweest en het is Pasen geweest. In de hemel is het Lam, dat staat *als* geslacht. De Leeuw uit Juda's stam, Die overwonnen heeft en daarom overwinnen zal en in Zijn overwinning zal doen delen allen, die Zijn verschijning in onverderfelijkheid leerden liefkrijgen.

"Heere, doe het Uw knecht toch heden wel gelukken", zo bad Nehemia. En straks, terwijl hij staat oog in oog met zijn vijanden, die hem bespotten en die hem willen ootmoedigen: "God van de hemel, Die zal het ons doen gelukken, en wij, Zijn knechten, zullen ons opmaken en bouwen!"

Bid en werkt!

Ds. M. Vlietstra.

## De grootheid van Gods lankmoedigheid

### 1.

Een schoolklas zit gebogen over een repetitie. Opeens richten alle hoofden zich op. De leraar staat bij een jongen en trekt een boek van z'n knieën.

't Is duidelijk, de jongen was aan het spieken. De klas houdt de adem in. Wat zal er nu gebeuren? Een uitbarsting van toorn en daaraan verbonden straf zouden begrijpelijk zijn. Echter de meester zegt alleen: "jongen nou toch". Verder niets. Heel de klas is verwonderd dat er niets meer komt.

Zie, dat is nu lankmoedigheid. Terecht, volkomen terecht toornig kunnen worden en dan straffen en dat toch niet doen.

In de Bijbel maakt de Heere Zichzelf bekend als de Lankmoedige. Ik denk aan de Godsverschijning aan Mozes op de berg Sinaï. 't Is na zonde van Israël met het gouden kalf. Mozes ontvangt opnieuw twee stenen tafelen uit Gods hand, en dan komt de Heere neer in een wolk en roept ten aanhore van Mozes Zijn Naam uit. God spreekt: "HEERE, HEERE, God, barmhartig en genadig, lankmoedig en groot van weldadigheid en waarheid."

Door de zondeval is er geen kennis meer van God. We tasten in het duister. Van binnenuit weten we niet meer wie God is. De Heere heeft Zijn Woord gegeven. Door het Woord is Hij kenbaar. In dat Woord openbaart Hij Zich als de Lankmoedige. Als geloofsreflex daarop vindt u ook bij de psalmdichters de belijdenis daarvan: de Heere is lankmoedig. De lankmoedigheid is een deugd van God precies als de heiligheid, de rechtvaardigheid en de barmhartigheid deugden van Hem zijn.

De Heere is lankmoedig. Dat is niet een stukje van God, neen, zo is Hij helemaal. Dat is Zijn wezen. God is de lankmoedige God. We kunnen hier niet vergelijken met iets anders. Ook wat de lankmoedigheid van God betreft moet het gezegd worden: bij wie zoudt Gij Mij vergelijken?

Zeker, we worden door de Schrift opgeroepen om lankmoedig te zijn jegens allen. Door het genade- en herstellende werk van de Heilige Geest worden mensen weer het beeld Gods gelijk. Maar hoe zouden wij die lankmoedigheid kunnen vergelijken met de lankmoedigheid van God? Wat kunnen ook Gods kinderen spoedig kappen, de moed opgeven, het geduld verliezen. Het in praktijk brengen van zeventig maal zeven maal vergeven blijkt uitermate moeilijk. U kent de weg die Mattheüs 18 aanwijst als een broeder zondigt. U kent uit datzelfde hoofdstuk die knecht die zijn heer om lankmoedigheid vroeg. Hij had een grote schuld en zijn heer wilde de betaling ervan niet langer uitstellen. De knecht moest nu betalen. Maar zie vanwege zijn smeekgebed was zijn meester lankmoedig, en nog veel meer dan dat: hij schold hem al zijn schuld kwijt. Evenwel toen hetzelfde smeekgebed gedaan werd tot die knecht door een medeknecht vanwege een kleine schuld, was hij niet lankmoedig en liet zijn medeknecht terstond in de gevangenis werpen.

Och, hoe menigmaal vinden we onszelf hier getekend. Hoe zouden we dan onze lankmoedigheid kunnen vergelijken met Gods lankmoedigheid om het zo duidelijk te maken

wat die lankmoedigheid van de Heere is. Die lankmoedigheid van God is zo groot, zo verbazend groot. Die lankmoedigheid moet mensen kinderen in verbazing zetten. We zouden in aanbidding moeten neervallen aan Zijn voeten om het daar te stamelen: Heere, wat bent U lankmoedig!

Ten aanzien van andere deugden van God kunnen we niet zeggen: daar deelt ieder in. Dan zouden we onbibbels zijn, dan zouden we een dwaalleer aanhangen. Maar van die ene deugd van God, van Gods lankmoedigheid kan dat wel gezegd worden. Gods lankmoedigheid is over ons allen. Of we bekeerd zijn of onbekeerd, of we kerkelijk of buitenkerkelijk zijn, of we christen zijn of heiden, van allen geldt het: Gods lankmoedigheid is over u.

Moeten wij ons niet verbazen over Gods lankmoedigheid? Moet u eens denken aan heel de wereld. Wat speelt zich al niet af op deze aarde? In Amsterdam, in Parijs, in Londen, in Tokio. En Gods ogen doorlopen de ganse aardbodem; niets is voor Hem bedekt. Wij weten niet alles. Maar voor Hem zijn alle dingen openbaar. Wat een zonde, wat een ongerechtigheid, wat een onreinheid, wat een Godonterende dingen. God is de heilige God. De serafs rond Zijn troon zingen het lied: heilig, heilig, heilig is de Heere. De heilige God vertoornt Zich zeer vanwege alle zonde. De vlammen van Zijn heiligheid zouden moeten uitschieten en verteren. Hoe blijkt toch Gods lankmoedigheid! Het Hebreeuwse woord dat wij met lankmoedig hebben vertaald, betekent letterlijk lang van toorn. God is lang van toorn. Dat wil zeggen: Hij houdt Zijn toorn lang in. En dat nu al zesduizend jaar lang. O zeker, daar is de openbaarwording van de toorn van God, het afbreken van Zijn lankmoedigheid. Er was de zondvloed. Slechts Noach en de zijnen bleven gespaard. Er waren de aardbevingen, de watersnoden, de epidemieën. Ook vandaag worden levens in de bloei der jaren afgesneden. En toch de aarde is nog niet ten onder gegaan. De dag van de toorn van God, van de wraak van God, de dies irae, is nog niet gekomen. Waarom niet? Waarom is die dag nog niet gekomen? Daar is maar één antwoord op, een Bijbels antwoord: dat is omdat God lankmoedig is.

Juist vandaag moet de lankmoedigheid van God ons verbazen. Immers de zonde komt op een hoogtepunt. De zonde is geen zonde meer. De zonde is geworden officieel. De vloeken worden de ether ingeslingerd, en allerlei zonden, worden op het televisiescherm aangeprezen. Bovendien God is aan de kant gezet. Er is geen God meer. God is dood. De mens tot God geworden.

Moet de lankmoedigheid van God ons juist vandaag niet verbazen? Vergeef me de menselijke uitdrukking als ik zeg: God moet Zich geweld aandoen om Zijn toorn in te houden. Ik denk aan Nederland. Wat hebben we in Nederland al niet? Ondanks het gebod: Gij zult niet doodslaan, worden er in ons land duizenden ongeboren levens vermoord. Abortusklinieken en ziekenhuizen krijgen een officiële sanctie daartoe. We zijn getuigen van al de ongerechtigheden van ons land. Moeten we ons niet verbazen dat Gods oordelen nog niet gekomen zijn over Nederland? Moeten we het niet uitspreken, wat bent u lankmoedig!

Nu kerkelijk. We zijn als kerkmensen altijd geneigd naar buiten te kijken, naar de wereld om ons heen en ons hoofd te schudden over die goddeloze wereld. Echter het oordeel begint vanuit het huis Gods. 't Gaat om de kerk, waar het Woord van God, waar de wet van God is. De wereldlingen zondigen onwetend; ze weten waarlijk niet wat ze doen. Maar dat kunnen we niet zeggen van kerkmensen. Elke zonde daar is tegen beter weten in. De kerkmens met die geboden: geen andere goden voor Mijn aangezicht, Mijn Naam niet ijdel misbruiken, Mijn dag heiligen, de ouders gehoorzaam zijn, de echt niet breken, niet stelen en niet bedriegen. (Wordt vervolgd)

Ds. Van Zonneveld.

## De merktekenen der christenen

### 8.

Denk niet gering over het bijbelse woord

"liefde". Het rijk, het eeuwige rijk van God is doordrenkt van liefde. Overal worden we gewezen op liefde, wanneer het gaat over dat rijk. De grondslag van het rijk is liefde. Het gebouw van Gods gunstbewijzen rust op het fundament der liefde. Het wordt opgetrokken in de liefde. Het wordt voltooid en bekroond door de liefde. Goddelijke liefde, Christus' liefde, liefde van de Heilige Geest laten het Gods rijk zien. Maar ook menselijke liefde. Liefde die er mag zijn. Liefde, die zich uit in woord en daad door de liefde, die de Heere legt in het zondarschart. Vandaar dat deze liefde, dit liefhebben niets te maken heeft met humaniteit of medemenselijkheid. Humaniteit en medemenselijkheid komen op uit de mens, gaan op in de mens en eindigen in de mens. Nu is het ook niet zo, dat men God alleen maar in de naaste ontmoeten kan, of dat er het innerlijk gericht zijn op God kan zijn met voorbijzien van de naaste. Wat is het toch nodig te luisteren naar en acht te geven op de Schrift. Heel sterk legt de Schrift de nadruk op de liefde tot God en de naastenliefde. In Galaten 5 schrijft Paulus zelfs dit: "want de gehele wet wordt in één woord vervuld namelijk in dit: 'Gij zult uw naasten liefhebben gelijk uzelfven'". Hier onderstreept Paulus wat de hoogste profeet en leraar Jezus Christus heeft gezegd, als Jezus het heeft over het tweede gebod. Zeker het eerste gebod n.l. het liefhebben van de Heere, met geheel het hart, met geheel de ziel en met geheel het verstand is het hoogste, het grootste. Maar daaraan gelijk en dat betekent gelijk in waarde en gewicht is het tweede. Dus het tweede mag niet losgemaakt, noch los gezien worden van het eerste, maar mag ook niet gering geacht worden. Het "gelijkwaardige" ervan moeten we ons bewust zijn en het zal in de praktijk moeten blijken. Dit wordt ons ook duidelijk aangegeven in de gelijkenis van de barmhartige samaritaan. De aanleiding tot het uitspreken van deze gelijkenis is bekend. Een wetgeleerde was tot Jezus gekomen met een belangrijke vraag: "Meester! wat doende zal ik het eeuwige leven beërven?" Op de door Jezus gestelde wedervraag: "wat is in de wet geschreven?", wordt geantwoord: God liefhebben boven alles en de naaste als onszelf". Hierop beleeft Jezus: "Gij hebt recht geantwoord; doe dat en gij zult leven". Maar de wetgeleerde, zich willende rechtvaardigen, zeide tot Jezus: "en wie is mijn naaste?" De Heere Jezus had diep op die vraag in kunnen gaan. Hij doet het niet. In een gelijkenis geeft hij scherp aan wie de naaste is. Dit was nodig toen en ook nu, want de naaste kan slechts zijn een familielid, een vriend, een geloofsgeenoot. Zo was het immers bij de schriftgeleerden. Het begrip "naaste" beperkte zich tot geloofsgenoten en verder beslist niet.

Maar de Heere gaat verder. Illustratief laat Hij het zien. Hij vertelt het. Men moet luisteren. Laten wij ook luisteren en dan na het luisteren niet gaan vergeestelijken. Men deed dit al eeuwen geleden. De samaritaan wordt dan Christus en de ellendige de zondaar, die door Hem gered wordt. Calvijn merkt echter op: "Ieder ziet dat dit maar bespiegelingen zijn van spitsvondige geesten die duidelijk indruisen tegen de werkelijke bedoeling van Christus".

De gedachte op zich, wat de Heere Jezus doet is door en door schriftuurlijk, maar dit bijbels gegeven zó hier toe te passen is in strijd met het verband waarin de gelijkenis staat. Ze is bedoeld als antwoord op de vraag van een wetgeleerde: "wie is mijn naaste?" Wanneer nu Jezus de voor ons bekende gelijkenis heeft verteld, wordt door Hem een vraag gesteld: "wie van deze drie dunkt u de naaste geweest te zijn desgenen, die onder de moordenaars gevallen was?" Wat opvallend is, Jezus keert de vraag om. De wetgeleerde had gevraagd: wie is mijn naaste? Jezus vraagt: wie is de naaste van die man? Van die gewonde man? Jezus gaat dus niet uit van de helper, maar van hem die geholpen moest worden. De naaste is dus niet in de eerste plaats de mens, die ik moet helpen, maar die mij helpt. Zeker de jood moet samaritaan zijn. Naastenliefde is geboden. Zij is Goddelijke eis. Er moet liefdesbetoon zijn, zonder aanzien des persoons. In de bergrede wordt

dit door Jezus ook sterk benadrukt. Maar er is meer. Het behoort ook tot het gebod Gods: het zich laten helpen. Als jood u laten helpen door de samaritaan. Er moet olie en wijn in de wonden van de naaste gegoten worden, maar in de eerste plaats olie en wijn laten gieten in eigen wonden. Als jood je laten behandelen en verzorgen door een samaritaan. Tot het doen, het willen doen, dit of dat, hoe moeizaam ook, komt men. Of zelfs heel spontaan. De inzet, de ijver lijken te spreken van liefde, bewogenheid, maar na de daad, na de daden wordt uitgezien naar loon. Men verwacht loon op het werk. En blijft het uit, dan gaat men spreken over wat men heeft gedaan. En ik deed dit en dat en zie nu eens?

Men werkte niet vanuit de gezindheid: het was plicht en van de Heere mij opgelegd. Liefdeswerk verwacht, eist geen loon. Die gezindheid, die levensinzet komt er nu, wanneer er de gezindheid is waar de Heere Jezus op wijst n.l. allereerst het zich laten helpen door de ander. Door de ander, die kent de barmhartigheid van Christus en daardoor gedreven wordt die te bewijzen. Die barmhartigheidsbetoning is noodzakelijk, want ik lig aan de kant van de weg, van de levensweg, hulpeloos, reddeloos. Komt er geen uitkomst, dan wordt het sterven aan de levenswonden. Weet u dit ook?

Geloof u dit ook? Wanneer dit zo is, wat gaat dan spreken, bijzonder spreken de ambtelijke dienst, op zondag, tijdens huis- en ziekenbezoek, tijdens de catechisatie, tijdens het pastoraal gesprek. Wat verwachten we daar dan veel van en dat mag ook, want zij is gegeven door de barmhartige en medelijdende Hogepriester. We laten ons dan, als jood, helpen door een samaritaan. Een samaritaan die ons de barmhartigheid van Christus wil bewijzen. Die olie en wijn wil gieten in onze levenswonden. Die ons opheffen wil, wil verzorgen, zodat het staan in het leven weer mogelijk is. Het opstaan uit de dood in het leven, het genadeleven, er zal zijn. En met welk een doel? Om barmhartigheid te gaan bewijzen. Wie het van 's Heeren barmhartigheid moet hebben en daar naar uitziert en die ondervindt, kan niet nalaten samaritaan te zijn. Niet om daardoor iets te worden of te zijn, het werkboekje wordt niet bijgehouden, maar omdat de liefde van Christus dringt. De nood van de ander treft dan. Ja dat is alzo, wanneer eigen nood nood wordt en er uit die nood een roepen is naar omhoog. Denk aan die moordenaar aan het kruis. Hij moet het in zijn nood tegen zijn makker zeggen die zijn eigen nood en ellende niet ziet en lasterend het eeuwig oordeel tegemoet gaat. "Vreest gij ook God niet, daar gij in hetzelfde oordeel zijt? En wij toch rechtvaardiglijk; want wij ontvangen waardig hetgeen wij gedaan hebben; maar Deze heeft niets onbehoorlijks gedaan". Van harte hoopt hij dat dit vermanende, van werkelijkheid sprekende woord zijn makker zal treffen en tot bekering zal leiden en ook hij zal uitroepen: "Heere, gedenk mijner, als gij in Uw koninkrijk zult gekomen zijn". Waar genade werkt, daar worden hart en hand gericht op de naaste. Oog en oor staan open voor de naaste en de mond spreekt tot de naaste. En de voet keert zich niet af van de naaste. Tenzij hij of zij zich volhardt in het kwaad, in de zonde. En die afkeer, want de liefde is ook scherp, vindt dan plaats met een bewogen gemoed en een betraand oog. Want men weet: wie ver van de Heere de weelde zoekt, vergaat eerlang en wordt vervloekt. Hij roeit hen uit die afhoereren en Hem de trotse nek toekeren. De behoefte aan barmhartigheid leve bij ons en de drang tot barmhartigheid vervulde ons. Wanneer dit praktijk is, dan gaan we in stilte onze weg, zelfs niet besefend wat we doen, wat we mogen doen. Vandaar de verwondering op de grote dag. Immers op die dag zal de Koning der koningen zeggen: "Ik ben hongerig geweest en gij hebt Mij te eten gegeven. Ik ben dorstig geweest en gij hebt Mij te drinken gegeven. Ik was een vreemdeling en gij hebt Mij geherbergd. Ik was naakt en gij hebt Mij gekleed. Ik ben krank geweest en gij hebt Mij bezocht. Ik was in de gevangenis en gij zijt tot Mij gekomen. De rechtvaardigen, de oprechten, de eerlijken zullen Hem dan antwoorden: Heere! wanneer hebben wij U hongerig ge-

zien en gespijzigd of dorstig en te drinken gegeven? En wanneer hebben wij U een vreemdeling gezien en geherbergd of naakt en gekleed? En wanneer hebben wij U krank gezien of in de gevangenis en zijn tot U gekomen? En de Koning zal antwoorden: voorwaar zeg Ik u: voor zoveel gij dit één van Mijn minsten gedaan hebt, zo hebt gij dat Mij gedaan".

Ds. M.C. Tanis.

## Laus Deo 17.

### Beeldhouwkunst als gave

In par. 13 van hoofdstuk XI herkennen wij vraag 97 van onze catechismus. Duidelijk is deze vraag aan het onderwijs van Calvijn ontleend. Wij weten dat de opstellers van de Catechismus Kaspar Olevianus en Zacharias Ursinus in de Geneefse reformator hun leermeester gevonden hebben. In vraag 97 wordt gevraagd: Mag men dan gánselijk geen beelden maken? En het tweeledige antwoord is:

1. Gód kan en mag in generlei wijze afgebeeld worden.
2. Maar de schépselen, al is het dat zij mogen afgebeeld worden, zo verbiedt toch God hun beeltenis te maken en te hebben om die te vereren of God daardoor te dienen.

Mits men God door beelden of schilderijen van schepselen maar niet vereert of dient, mag men die schepselen wel afbeelden. De beeldhouwkunst en schilderkunst zijn op zich gáven van God. "Maar omdat de beeldhouwkunst en schilderkunst gaven Góds zijn, verlang ik van beide een zuiver en wettig gebruik". Dat wil zeggen, dat alleen die dingen gebeeldhouwd of geschilderd worden, waarvoor de ógen ontvankelijk zijn en wel met deze beperking: dat geschiedenissen en gebeurtenissen uitgebeeld worden tot onderwijzing of vermaning. Calvijn wijst die afbeeldingen af die slechts dienen tot vleeselijke genieting. In de beelden en schilderijen die eeuwenlang de kerkgebouwen moesten versieren ziet Calvijn niets anders dan dingen, waarin de schilders en beeldhouwers bandeloos hun lusten hebben gebotvierd.

### Verval en versiering

Calvijn hecht grote waarde aan het gezag van de oude kerk. Hij merkt op, "dat ongeveer vijfhonderd jaar lang, gedurende welke de godsdienst nog meer bloeide en de zuiverder leer nog in haar kracht was, de Christelijke kerken algemeen zonder beelden zijn geweest". Pas toen de zuiverheid van de bediening ging ontaarden, ging men beelden en schilderijen, zij het aanvankelijk alleen als versiering, accepteren. Een opmerkelijke samenloop van omstandigheden, die men in onze 20e eeuw zich ziet herhalen! Zouden de "heilige vaders", zoals Calvijn de oude kerkvaders noemt, zo nonchalant geweest zijn aan de kerk de beelden te onthouden als zij ook maar enig nut gehad zouden hebben? Integendeel: zij zagen daarin een groot gevaar en hebben die beelden daarom met verstandig overleg verworpen. Calvijn is van mening, dat het daarom beter is terug te keren naar de praktijk van de vroeg-christelijke kerk en helemaal geen afbeeldingen in de kerken toe te laten. De enige beelden die God door Zijn Woord geheilgd heeft zijn de doop en het avondmaal des Heeren. De kerken moeten geen andere beelden toelaten.

### Merkwaardige Schriftbewijzen

Een dieptepunt bereikte de kerkgeschiedenis op het tweede concilie van Nicea, gehouden in het jaar 787. Op deze breedste kerkvergadering van die tijd werd de begroeting van en de eerbiedige voetval voor de ikonen (schilderijen) van Christus, Maria, engelen en heiligen verplicht gesteld. Zij het dat daaraan beleefdheidshalve werd toegevoegd dat de "ware verering" alleen aan God toekomt.

Tijdgenoten van Calvijn die het gebruik van beelden in bescherming namen, beriepen zich op de uitspraak van deze algemene kerkvergadering. Calvijn herinnert er echter aan dat in dezelfde tijd een weerleggingsgeschrift verscheen onder de naam van keizer Karel de Grote. In dit geschrift wordt de dwaasheid aan de kaak gesteld die op het

concilie werd uitgekraamd en die aan de besluitvorming vooraf ging. Zo was er een afgevaardigde van de Oosterse kerken, een zekere Johannes. Hij bracht de volgende onzin naar voren: Omdat God de mens "naar Zijn beeld" geschapen had, moeten wij in de kerken beelden vereren. Een ander beriep zich op Hooglied 2 : 14 waar Christus Zijn Kerk aanspreekt met de bekende woorden: Toon Mij uw gedaante want uw gedaante is liefelijk. Dit zou dan een uitnodiging zijn voor de uitbeelding van de heiligen! Weer een ander beriep zich op de bekende uitspraak van Christus uit de Bergrede: Niemand steekt een kaars aan en zet die onder de korenmaat. Dit zou er dan op moeten wijzen dat de beelden op de altaren geplaatst moeten worden. "Kortom, het zijn zulke walgelijke zouteloosheden, dat het mij ook tegenstaat ze te vermelden". De beelden-dienst mist ten enenmale een Bijbelse fundering. Daarom was ook de verzekering van de bisschop van Mira, Theodosius, dat de beelden aanbeden moeten worden op grond van de dromen van zijn opperdiaken, absoluut waardeloos. Calvijn houdt zich liever aan het Woord dan aan dit soort twijfelachtige "openbaringen".

### Religie

Ons woord religie (godsdienst) is afgeleid van het Latijnse religio. Dit zelfstandig naamwoord is op zijn beurt weer afgeleid van het werkwoord relegere: herlezen of opnieuw overwegen. Dát is de eigenschap van de ware vroomheid: Dat ze steeds herleest en opnieuw overweegt wat die vroomheid zelf inhoudt. Dat blijft noodzakelijk. Immers het grootste deel van de wereld grijpt lichtvaardig aan al wat het op godsdienstig gebied tegenkomt. De ware vroomheid echter herleest en overweegt steeds weer wie God is en hoe Hij gediend wil worden. Deze God heeft nauwkeurig Zijn wettige dienst aangeduid om het menselijk geslacht in gehoorzaamheid te houden. In Zijn Wet verbindt Hij eerst de gelovigen aan Zichzelf: Ik ben de HEERE uw God. Daarna schrijft Hij hun een regel voor, om volgens die regel naar Zijn welbehagen gediend te worden. Het gaat er in de ware religie om "bij Hem alleen te blijven". Johannes wordt op Patmos door de engel berispt omdat hij voor hem op de knieën gevallen was, Openb. 19 : 20. Hij deed, hoewel mogelijk onbewust, de eer van God tekort. Zo verbood ook Petrus Cornelius zich voor hem ter aarde te werpen, Hand. 10 : 26. Al had hij daarmee niet eens de bedoeling hem Goddelijke eer te bewijzen.

We eindigen dit gedeelte van de Institutie over de zuivere kennis en dienst van God met het volgende citaat: "Indien wij een enig God willen hebben moeten wij eraan denken dat niet nóg zo weinig aan Zijn eer mag worden ontnomen maar dat Hij moet behouden wat Hem toekomt". Laus Deo!

Wordt vervolgd D.V.  
Ds. L.W. van der Meij.

### Dordrecht-centrum

Ds. H.C. van der Ent nam op vrijdag 25 april j.l. afscheid van de gemeente Dordrecht-centrum. Het was voor Dordrecht-centrum moeilijk om van haar geliefde dominee afscheid te nemen. Het was ook voor Ds. Van der Ent zelf moeilijk geweest, maar hij wist dat hij in de weg des Heeren was en begeerde die weg te gaan. Hij schreef daar over in een artikel in het kerkblad van Dordt-centrum van 17 april j.l. We willen dat artikel in ons blad overnemen, maar dat moet wachten tot het volgende nummer. Er is nu geen plaats voor. Boven het artikel staat: Katwijk-Dordrecht-Elburg. Dat zegt al veel.

We waren aanwezig bij de afscheidsdienst. We kregen een plaats naast iemand die vertelde dat ze in de jaren van Ds. Baan kosteres was geweest.

Toen was het kerkgebouw altijd vol. Daarna is er een splitsing in twee gemeenten gekomen: centrum en zuid. Enige jaren geleden kwam er een scheuring. De gemeente bleef ontredderd over. Maar onder Ds. Van der Ent was er veel ten goede veranderd.

Daarom is het te begrijpen, dat Dordt slechts node haar predikant laat gaan. Het kerkbezoek is aanmerkelijk toegenomen. De Heere

heeft de arbeid willen zegenen. Er heerst rust en een goede geest. Ook in financieel opzicht heeft de Heere het wonderlijk wel gemaakt.

Velen hebben de afscheidsdienst bijgewoond. Er waren predikanten en andere ambtsdragers en belangstellenden uit vele gemeenten. Elburgers kwamen er ook in grote getale. Die zijn verblijd, maar ze leven ook met de gemeente van Dordt mee. Dat bleek me uit een gesprek met een van hen.

Na votum en zegenbede zongen we Ps. 45 : 1. Ds. Van der Ent las Lukas 24 : 36-53. Zijn tekst was vs. 50b: En zijn handen opheffende zegende Hij hen. Na het gebed zongen we Ps. 77 : 6, 7 en 8. Er werd niet gecollecteerd. U krijgt het evangelie voor niets aangeboden.

Aldus Ds. Van der Ent.

Hier volgt een samenvatting van de preek: Spreker heeft het beroep naar Elburg met veel strijd aangenomen. De beslissing viel. Het afscheid zou komen. Hij dacht aan een afscheidstekst en zijn aandacht werd bepaald bij de verzen 50-53. Daarin zitten veel gedachten. Hij kwam terecht bij vs. 50b. De hoofdgedachte is: *De gemeente onder Jezus handen*, te verdelen in 1. dienende, 2. verdienende en 3. bedienende handen.

1. De Heere Jezus heeft zijn handen laten zien, op de Olijfberg. Vlakbij was de Olijvenhof, waar Hij de beker uit de hand van Zijn Vader aanvaardde. Tot driemaal toe. De discipelen sliepen. Petrus zou Hem driemaal verloochenen en alle discipelen zouden vlieden. Na de opstanding waren zij vol onverstand en ongelooft.

De Heere Jezus hief Zijn handen op. Een wonder van vrije genade, onverdiend, verzondigd. Als het goed is staat de Heere Jezus centraal in de prediking. Hij komt door Zijn Woord. Hebben we meegeleefd, door het geloof? Of hebben we zitten te slapen? Of zijn we met andere dingen bezig geweest? Augustinus wilde eerst nog niet bekeerd worden, maar later wel. Bij uitstel kon het te laat zijn. Denken wij daar wel eens over na? Er zijn mensen die altijd geloof hebben, maar als ze het nodig hebben is het er niet. Bij anderen is het juist andersom.

De Heere Jezus heeft een goddelijke en een menselijke natuur. Hij heeft dus goddelijke, almachtige handen, maar ook menselijk handen. Hij heeft dienende handen. Hij heeft de Vader gediend, ook de kinderen van die Vader. Zijn dienstwerk is ambtswerk. Hij is de Christus. Als Profeet openbaart Hij de volle raad en wil Gods tot volkomen verlossing van zondaren. Daar zou een verloren mens nooit over hebben gedacht. Dat is in de Vrederaad uitgedacht. Hij is de Hogepriester, Die het Offer brengt op Golgotha. Hij is de Koning, de grote Zoon van David en de Zoon van God. Hij heeft Zijn heerlijkheid geopenbaard in Zijn wonderen.

De handen hebben op aarde hun dienstwerk volbracht. Hij ging scheiden om naar de hemel te gaan. Spreker gaat scheiden om naar Elburg te gaan. Hij staat in de successie van Christus. Sommigen heeft Hij gesteld tot herders en leraars. Zo heeft hij hier acht jaar mogen dienen. Hij heeft niet anders gepredikt dan God de Vader en Jezus Christus Zijn Zoon. Hem te kennen is het eeuwige leven. Dat kan alleen als we van Hem gehoord hebben.

Een dienaar moet in de gemeente getuigend verkeren. Ook priesterlijk met toewijding, zelfverloochening enz. en koninklijk, niet als tiran, maar rechtvaardig, wijs en zachtmoedig. Sprekers werk is gebrekkig. Het werk van Christus is volmaakt. Elk waar christen heeft het ambt der gelovigen, als profeet, priester en koning.

2. De handen van Christus zijn verdienende handen. We zeggen: ik moet het met mijn handen verdienen om mijn gezin in stand te houden. Aan de handen is het soms te zien: werkhanden, gebruikt tot welzijn van vrouw en kinderen. Christus heeft het met Zijn handen moeten verdienen. De ganse zaligheid. Dat is het grootste wonder. De wereld is er blind voor, heeft voor de verdiensten van Christus geen oog. Ook de eigengerechtigte niet. Maar wel zij die zichzelf hebben leren kennen.

Wij zondigen met gedachten, woorden en werken. Enz. Elke dag verdienen wij met

onze handen de dood. Hebben wij dat al ontdekt?

Met vuile handen kunnen wij bij God terecht. Ik verborg geen kwaad . . . , Gij naamt die gunstig weg. Door de verdienende handen van Christus. God heeft door de opwekking van de Zoon aan het dienstwerk Zijn goedkeuring gehecht. Nu kan een verloren zondaar op de grondslag van het recht het eeuwige leven verkrijgen.

Paulus wilde van niets anders weten dan van Jezus Christus en Dien gekruist. Hij heeft Zich doodgewerkt opdat de Zijnen zalig zouden worden. Voor het geloof is het een wonder.

3. Bedienende, geen dreigende, doodslaande handen. Onbekeerden, die zich verhardden zullen dat wél ervaren. Hij heeft een milde, volle, gulle hand, die nooit ledig is. Hij geeft tijdelijke weldaden. Dat is groot, maar slechts voor de tijd, tekort voor de eeuwigheid. Ze moeten tot bekering leiden. Christus wilde alles ontberen, om alles te geven. Ook geestelijke weldaden: vergeving der zonden. De elf discipelen waren zondaren. Het komt erop aan dat we tot dat volk behoren, dat we een levend lidmaat van de Kerk zijn. Hij geeft opstanding des vleses. Gods kinderen moeten ook sterven. Christus heeft het graf geheiligd. Hij wil dat de Zijnen die weg gaan om ook met Hem op te staan.

Als we nooit de opgeheven handen hebben gezien vreest spreker het ergste. Maar indien wel dan zal men in de hemel worden opgenomen om eeuwig met Hem te zijn . . .

De discipelen zijn naar Jeruzalem gegaan met grote blijdschap. Hier is droefheid, maar als we op de opgeheven handen mogen zien dan kunnen we met blijdschap naar huis gaan.

Na het Amen gaat Ds. Van der Ent voor in dankgebed. We zingen vervolgens Ps. 84 : 6. Ds. Tanis van Slidrecht-centrum spreekt als consulent en als vertegenwoordiger van de classis hartelijke woorden van afscheid en dank. Hij voegt hier nog persoonlijke woorden aan toe, ook namens de vrienden.

Daarna voert br. Van Hulst namens kerke-raad en gemeente het woord. Hij vindt het moeilijk. Hij doet het op een gevoelvulde wijze, waaruit wel blijkt welke grote grote plaats Ds. Van der Ent in Dordt-centrum heeft ingenomen en hoe zijn arbeid is geze-gend en gewaardeerd. Br. Van Hulst laat de aanwezigen de scheidende leraar staande toezingen Ps. 119 : 25, even gewijzigd, en daarna het gehele gezin Ps. 121 : 4.

Ds. Van der Ent spreekt nog woorden van dank tot de sprekers en vele anderen. We zingen nog Ps. 72 : 11: Zijn Naam moet eeu-wig eer ontvangen . . .

De scheidende dienaar spreekt tenslotte de Aäronitische zegen uit.

Er is voor genodigden gelegenheid om Ds. Van der Ent en de zijnen een hand te drukken en een kop koffie te drinken. Velen zijn er die daarvan gebruik maken. De vergader-zaal was aanvankelijk te klein voor de vele belangstellenden.

Het afscheid van Dordt-centrum is voor Ds. Van der Ent een feit geworden. De Heere heeft het op deze laatste avond wel gemaakt. Er was veel aandacht onder de prediking. De Dordtenaren zullen deze avond niet licht vergeten. Ds. Van der Ent en de zijnen en vele anderen evenmin.

D.V. vrijdag 2 mei a.s. vindt de bevestiging en intrede te Elburg plaats in de Gerefor-meerde kerk aldaar. Ds. Van der Meij zal bevestiger zijn. Die dienst begint om half 8.

B.

### Verjaardagen

Het is geen gewoonte om van verjaardagen van commissieleden melding te maken. We willen nu een uitzondering maken, omdat daar wel bijzondere reden voor is.

Op 4 mei a.s. hoopt br. J. van der Lee de 86-jarige leeftijd te bereiken. Hij geniet nog een goede gezondheid en is nog steeds ouder-ling van de gemeente Alphen aan den Rijn die hij al meer dan 60 jaren in dit ambt mag dienen. We weten dat hij het een groot voor-recht acht om op deze wijze nog werkzaam te mogen zijn in Gods Koninkrijk.

Op 10 mei a.s. hoop ds. H. van Leeuwen de leeftijd van 80 jaren te bereiken. Enige maanden geleden mocht hij herdenken dat het 45 jaar geleden was dat hij in het huwelijk trad en zijn arbeid als dienaar des Woords mocht aanvaarden. We hebben daar toen in ons blad aandacht aan geschonken en volstaan nu met het vermelden van de leeftijd van hen die zeer sterk zijn. Ds. Van Leeuwen is al enige jaren geleden met emeritaat gegaan, maar mag nog regelmatig voorgaan in de bediening van Gods Woord. Als de Heere hem krachten geeft hoopt hij dat nog enige tijd te mogen doen. Het ontbreekt hem niet aan verzoeken van gemeenten om een of meer zondagen toe te zeggen. Beide ambtsdragers hebben van het begin af deel uitgemaakt van onze redactie-commissie en daar veel arbeid voor verricht. Br. Van der Lee door jaren lang met medewerking van br. Beukers de administratie te verzorgen en Ds. Van Leeuwen door voortdurend voor ons blad artikelen te schrijven. We willen beide commissie-leden, ik denk van mede namens al onze lezers, van harte Gods zegen toewensen in de avond van hun leven. De Heere moge vervullen wat we lezen in Psalm 92 : 15: In de grijze ouderdom zullen zij nog vruchten dragen; zij zullen vet en groen zijn, om te verkondigen, dat de Heere recht is: Hij is mijn Rotssteen en in Hem is geen onrecht.

B.

## Voor de jeugd

### Nehemia 11

#### Beste jongelui!

"... Al waren uw verdrevenen aan het einde des hemels, Ik zal hen van daar verzamelen, en zal hen brengen tot de plaats, die Ik verkoren heb om Mijn Naam aldaar te doen wonen. Zij zijn toch Uwe knechten en Uw volk, dat Gij verlost hebt door Uw grote kracht en door Uw sterke hand."

Neh. 1 : 9b en 10.

Het volk zou zich bekeren. Dat hebben we de vorige keer gehoord. We hebben toen ook op het verschil gewezen tussen de waarachtige bekering en de bekering die slechts van tijdelijke aard is. Daar zou natuurlijk nog veel meer over te schrijven zijn, doch we laten dat nu rusten en zullen de geschiedenis op de voet zoeken te volgen.

Wanneer dat volk zich zou bekeren, zou de Heere Zijn toorn afkeren. Hij vervult Zijn bedreigingen, maar ook Zijn beloften. Want als dat volk zou wederkeren zou Hij het wederbrengen vanuit de verstrooiing. Hij zou het verzamelen van het einde des hemels en hen brengen tot de plaats, die Hij verkoren had, om Zijn Naam aldaar te doen wonen. De uitdrukking dat God Zijn volk verzamelen zou van het einde des hemels, hangt samen met het oosterse wereldbeeld. Wanneer wij naar de hemel kijken, dan is het of de hemel aan het einde op de aarde rust. Wij noemen dat de horizon. Die strekt zich uit zo ver als wij kijken kunnen. De uitdrukking van "het einde des hemels" wil dus niets anders zeggen dan, hoe ver dit volk ook verstrooid is, waar het zich ook bevindt, Ik zal het verzamelen, Ik zal hen weer bijeenvergaderen en hen terug brengen in hun land, en in de plaats, die Ik verkoren heb, om Mijn Naam aldaar te doen wonen. De plaats die God daartoe verkoren had, was Jeruzalem. Daar stond de tempel. Jeruzalem werd daarom ook wel genoemd de stad Gods. De woonplaats van God. Want in het O.T. openbaarde God Zich daar aan Zijn volk bijzonder als de verbondsgod.

Dat was een rijke belofte voor een wederkerend volk. En menigmaal had de Heere die belofte ook vervuld. Want als het volk verstrooid was onder de volken en in de macht van de vijand verkeerde, en zich tot de Heere bekeerde, dan keerde de Heere ook weer tot Zijn volk om hen Zijn genade te betonen. Dat was nu ook gebeurd. Want om der zonden wil waren zij naar Babel gevoerd. Daar had dat volk een tijd lang in ballingschap verkeerd. Doch nu was het weergekeerd. Het bevond zich weer in Kanaän. Het was weer te Jeruzalem. Maar ach, Jeruzalem was nog niet herbouwd. De muren waren nog ver-

scheurd en de poorten met vuur verbrand, de tempel was ook nog niet compleet en het werk lag stil. Het leek er op of God toch Zijn belofte niet had vervuld. Men verkeerde nog steeds in grote ellende en versmaadheid. Dat had Nehemia gehoord. Een deputatie met zijn broer Hanani aan het hoofd, had hem dit verteld. Al deze dingen bezwaarden het hart van Nehemia en vervulden het met smart.

En nu doet Nehemia een beroep op Gods beloften. Zouden Zijn beloftenissen, dan verder hun vervulling missen. Heeft Hij Zijn barmhartigheden, dan toch door Zijn toorn nog afgesneën? Zo leefde het in het hart van deze man Gods. Hij wist het wel, dat God rechtvaardig zou zijn, ook als Hij te Jeruzalem, in het land Kanaän, waarin het volk weergekeerd was, het aan zichzelf zou overlaten; Hij zou dan God geen verwijt kunnen doen. Dan was het nog uit oorzaak van de schuld van het volk. Daarom deed hij ook belijdenis van die schuld, gelijk we dat gehoord hebben. En tegelijkertijd doet hij dan toch ook een beroep op de barmhartigheid Gods. Want God is wel rechtvaardig, maar Hij is toch ook barmhartig en zeer genadig en groot van goedertierenheid. De plaats waar Hij Zijn Naam deed wonen getuigde daar toch van? Dat is de tempel met de daar mee samenhangende dienst. Daar ging een rijk getuigenis vanuit. En al kon God dan terwille van dat volk Zich afzijdig houden, Hij kon het toch terwille van Zijn Naam niet doen. Want daarmede had Hij Zich aan dat volk verbonden. Dat blijkt ook duidelijk uit vers 10: Zij zijn toch Uw knechten en Uw volk, dat Gij verlost hebt door Uw grote kracht en door Uw sterke hand. Als de Heere dat volk aan zichzelf zou overlaten, dan zou dit tot schade van de Naam en de eer des Heeren zijn. En dat zou Nehemia het ergste vinden van alles.

Ik geloof dat de zaken die wij hebben zoeken te verwoorden uit het gebed van Nehemia vandaag nog van betekenis zijn. Israël was de kerk van het O.T. Wij leven in het N.T. Als we die nieuw testamentische kerk in haar geheel bezien, dan zijn er meer zaken om te wenen dan om te juichen. Wij hebben dat in een voorgaand artikel al duidelijk zoeken te maken.

Doch hoe vervallen de kerk ook is, hoe ellendig alles er ook bij staat, het is en blijft toch de kerk des Heeren. En al het kaf wat zich daarin bevindt, neemt toch de waarde van het koren niet weg, wat er ongetwijfeld toch ook nog tussen zit.

Al deze dingen overwegende, zal elke ware bidder zich in het gebed van Nehemia kunnen vinden. Want als God de kerk, ook al is het vormelijk dan wel zo'n beetje in orde, aan zichzelf zou overlaten, dan zou de Heere ook nu recht zijn in al Zijn weg en werk. Niemand zou Hem dan van onrechtvaardigheid kunnen beschuldigen.

Doch elke begenadigde knecht en elk begenadigd kind des Heeren weet dat God niet alleen rechtvaardig is, maar dat Hij ook nu nog barmhartig en zeer genadig is en groot van goedertierenheid. En daarom mogen zij ook nu nog wel eens een beroep doen op de trouw des Heeren, of Hij namelijk, om Zijns verbondswille, Zijn kerk toch niet geheel en al wil verlaten. Want dit zou de heidenen alleen maar stof tot praten geven, gelijk dit nu al zo menigmaal gebeurt. Met de heidenen worden de buitenkerkelijkheden bedoeld, die alleen maar schimpwoorden voor de kerk over hebben, en daarom ook God beledigen, waarvan men aanneemt dat die in de kerken gediend wordt.

Zij zijn toch Uwe knechten en Uw volk, dat Gij verlost hebt door Uw grote kracht en door Uw sterke hand. Van Israël is dit historisch waar. Van de kerk van het N.T. is dat ook historisch waar. Zij is uit de wereld gehaald. Daarin neemt zij een aparte plaats in. Dat wordt door alle kerkgangers zo niet gezien, noch begrepen, omdat zij net als de kerk ten tijde van Nehemia een werelds hart hebben en houden. Velen waren uit Egypte geleid, terwijl zij er toch met hun hart in bleven hangen. Zo waren jaren later velen uit Babel geleid, terwijl zij er toch met hun hart gebleven waren. En zo is het nu nog. Doch van de kerk naar haar wezen, dat is de

kerk zo als God die ziet, de Heere kent degenen, die de Zijnen zijn, geldt ten volle dat zij knechten zijn van God, zij zijn het volk, dat Hij verlost heeft door Zijn grote kracht en door Zijn sterke hand. Hij heeft ze verlost van de heerschappij van de Satan. Zij zijn getrokken uit de wereld. De macht der zonden is in hun leven gebroken. Zij hebben hun eigen vlees als de grootste vijand leren haten. Dit is een gevolg van de genade, die de Heere aan hen heeft bewezen. En de genade die Hij aan hen heeft bewezen, is niet in strijd met Zijn recht. Want dat is ten uitvoer gebracht aan Christus Jezus, Gods eigen zoon, Die het heeft uitgeroepen: Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten? God heeft dit gedaan, opdat een schuldig volk door Hem verlost zou kunnen worden, op de grondslag van het recht.

Doch dat volk kan ook in zulk een vervallen staat terecht komen, dat zij voor zich persoonlijk moeten zeggen: De Heere zou recht zijn, als Hij nooit meer naar mij om keek. Doch wat is het dan een wonder, als zij door Gods Geest geleid, dan weer eens echt een beroep mogen doen op de genade Gods. Als zij dan Zijn Naam nog weer eens mogen leren spellen. Die Naam, die voor het oprecht gemoed, van al Zijn gunstvolk goed is. Want dan kan de Heere wel van hen af, als zij op zichzelf zien. Maar Hij kan niet van hen af, als zij gelovig op Zijn Naam mogen zien. Want die is toch "Onveranderlijk", "Ik zal zijn, Die Ik zijn zal". Dan heeft dit door het geloof, een zodanig vast vertrouwen, dat zij moeten en mogen zeggen:

*Uw onbezweken trouw zal nooit mijn val gedogen.*

*Maar Uw gerechtigheid mij naar Uw woord verhogen.*

Wat dan van de gehele ware kerk geldt, dat geldt dan ook van elk waar lid in het bijzonder. En mogen jullie dat nu ook wel eens zeggen? Dat geeft uiteindelijk een wondere rust aan de ziel. Dat is de rust van het geloof in God, Die om Christus wil een verzoend God en een getrouw Vader is, voor een schuldig volk.

Jullie aller vriend,

Ds. H.C. v.d. Ent.

### EEN GEWICHTIG PROBLEEM?

Onze geheel plant-aardige vermageringstabletjes lossen dit probleem volledig op! Kuur voor een maand f 20,-

### DROGISTERIJ SIKKING

Barrevoetstraat 5,  
2011 WL Haarlem  
Tel. 023 - 312882/  
324606.  
Postgiro 190609.

### Uitgeverij Boekhandel G. KOOL

Het adres voor al Uw goede boeken

Stationssingel 50  
Tel. 08385 - 13978  
Postbus 177  
3900 AD Veenendaal

### Wel eens op TEXEL geweest?

Beslist de moeite waard. Bos, duinen, zee, vogelbroedplaatsen, visgelegenheden, etc., en... rust.

U kunt op

### 'DE VERRASSING'

gebruik maken van

volledig pension voor groot en klein.

Prijzen v.a. f 285,- p.w.

Of u kunt kiezen voor een bungalow met alle comfort of sta-caravan.

Voor 60-plussers speciale voor- en naseizoenprijzen.

Vraag vrijblijvend onze kleurenfolder aan.

Tel. 02223-661 of 391.